

ÖĞRENCİLERİN MOBBİNG HAKKINDAKİ BİLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ*

Havva OLGUN¹ Zeynep POLATÖZ¹ Ayşe KARACA¹ Songül ÇİFTÇİ¹
Hatice ÖZTÜRK¹ Elif Yağmur ÖZORHAN² Hava ÖZKAN³ Serap APAY³

ÖZET

Öğrencinin okuldaki güvenilir bir ortamdan dolayı yaşadığı rahatlık, aynı zamanda o öğrencinin okul hayatındaki motivasyonunu da önemli düzeyde etkilemektedir. Bu durum göz önünde bulundurularak ebelik öğrencilerinin mobbing hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Araştırma tanımlayıcı tiptedir ve Atatürk Üniversitesinde 26 Aralık 2011-20 Ocak 2012 tarihleri arasında araştırmaya katılmayı kabul eden 154 ebelik öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında literatür ışığında oluşturulan; öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve mobbing hakkında bilgi düzeyini belirleyen toplam 23 sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Veriler yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ortalama ve yüzdelik dağılım kullanılmıştır. Öğrencilerin %60.4'ünün mobbing kavramını duyduğu, %44.8'inin mobbing'in iş ortamında, %69.5'inin mobbing'in kadınlara uygulandığı cevabını verdiği saptanmıştır. Öğrencilerin %57.6'sının mobbing uygulayıcısı, mağduru ve izleyicisinin rol aldığını, %44.8'inin mobbing için bir sürenin olduğunu, %67.5'inin mobbingin önlenebileceğini ve %56.5'inin mobbingin bir suç olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun mobbing kavramını duyduğu, mobbing'in iş ortamında ve en çok da kadınlara uygulandığı, mobbing için bir süre olduğu, mobbing'in önlenebileceğini düşündükleri ve öğrencilerin yarısından fazlasının mobbingin bir suç olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mobbing, Öğrenci, Bilgi Düzeyi

*Bu çalışma, 11-13 Nisan 2012 tarihleri arasında Malatya'da düzenlenen 3. Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi'nde Poster Bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Ebelik Bölümü Öğrencileri

² Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

³Yrd.Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

İletişim/Corresponding Autor: Hava ÖZKAN

Tel: 05323300036 **e-mail:** havaorhan67@hotmail.com

Geliş Tarihi/Received :08.03.2013

Kabul Tarihi /Accepted:18.07.2013

DETERMINING THE LEVEL OF STUDENTS ' KNOWLEDGE ABOUT MOBBING

ABSTRACT

Due to the student in the school environment where a reliable comfort, but also a significant influence on the motivation of the student's school life. In this situation considering midwifery students, this study was performed in order to determine the level of knowledge of mobbing. The research is a descriptive study and, 154 midwifery students who agreed to participate in the study were done between the dates of December 26 2011-20 January 2012 at Atatürk University. Collection of research data generated in the light of the literature about students' socio-demographic characteristics and determines the level of mobbing questionnaire consisting of 23 questions was used. Data were collected using face to face interviews. Average and the percentage distribution of the data used in the evaluation. 60.4% of the students heard of the concept of mobbing; 44.8% of mobbing business environment; 69.5% of mobbing is applied to women was the answer has been determined. 57.6 % of the students, mobbing practitioners, victims, and audiences taking part in the process of mobbing; 44.8% of a period of time for mobbing; 67.5% of could have been prevented mobbing and 56.5% of students has been expressed mobbing is a crime. Most of the students that heard of the concept of mobbing; mobbing applied to the business environment and most of the women, a period of time for mobbing, could have been prevented mobbing'in expressing their thought and concluded that more than half of mobbing is a crime.

Keywords: Mobbing, Student, Level Of Knowledge

GİRİŞ

Mobbing kavramı ilk kez, hayvan davranışlarını inceleyen etolog Konrad Lorenz tarafından, "bir grup ya da sürü halindeki küçük hayvanın, tek başına dolaşan büyük bir hayvanı tehdit etmesi"ni anlatmak için kullanmıştır (1). Mobbing 1980'li yılların başından itibaren İsveçli psikolog Heinz Leymann tarafından literatüre kazandırılmıştır (2) ve hedef olarak seçilen kişinin çevresinin kuşatılarak, kişiye fiziksel saldırıdan çok duygusal saldırılarda bulunulması anlamına gelmektedir (1). Mobbing kavramı; batı literatürüne yeni giren bir kavram olması nedeniyle, Türkçe karşılığı konusunda henüz bir netlik bulunmamakta ve Türkçe literatürde bir terminoloji sorunu yaşanmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de mobbing olgusu açıklanırken, işyerinde duygusal şiddet, duygusal taciz, duygusal terör, psikolojik şiddet, işyeri travması, işyerinde zorbalık, yıldırma gibi terimler tercih edilmektedir (2, 3). Mobbing sürecinde; *mobbing mağdurları*, *mobbing uygulayanlar* ve *mobbing izleyicileri* olmak üzere rol alan faktörler vardır (2, 3).

Mobbing, hastanelerde yaygın olarak görülen ve sağlık çalışanları için tedbir alınmasını gerektiren düzeyde ciddi bir mesleki risktir. İşyerlerinde gerek yönetim, gerekse çalışanlar bakımından alınacak tedbirler ve yapılacak düzenlemeler için, bu sorunun farkındalığının sağlanması oldukça önemlidir (1). Araştırmalar, sağlık çalışanlarının şiddete uğrama riskinin diğer hizmet sektörü çalışanlarına oranla 16 kat daha fazla olduğunu göstermektedir (4, 5, 6). Kamu hizmetlerinin yaygın olarak sunulduğu sağlık işyerlerinde, hasta sayısının yüksek olması nedeniyle çalışma temposunun yoğun olması, düzensiz ve belirsiz çalışma koşulları, yoğun çalışma şartları ve nöbetler nedeniyle aile hayatını devam ettirmenin zorlaşması, bürokratik engellerin çokluğu, mesleğin gereklerinin tam olarak yerine getirilememesi, sağlık çalışanlarının psikolojik şiddete uğrama riskini arttıran nedenler olarak görülmektedir (4).

Mobbinge ilgili olarak sağlık çalışanları ile yapılan çalışmalarda; kadınların, 39 yaşından küçük olanların, devlet hastaneleri ve birinci basamak sağlık hizmetlerinde çalışanların mobbinge karşılaştıkları; mobbingi uygulayanların daha çok üst yöneticiler oldukları; mobbinge karşı verdikleri tepkinin en fazla arkadaşlarıyla bu durumu paylaşmak olduğu şeklinde sonuçlar elde edilmiştir (7, 8, 9, 10). Mobbingin kişiler üzerinde bırakacağı etkiler farklılık gösterir. Bu farklılık kişilerin değer yargıları, inançları, yetişme tarzları, yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi gibi değişkenlerden kaynaklanabilir (1, 6).

Öğrencinin okuldaki güvenilir bir ortamdan dolayı yaşadığı rahatlık, aynı zamanda o öğrencinin okul hayatındaki motivasyonunu da önemli düzeyde etkilemektedir. Bu durum

göz önünde bulundurularak ebelik öğrencilerinin mobbing hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla bu araştırma yapılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırma tanımlayıcı tipte olup, Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde 26 Aralık 2011-20 Ocak 2012 tarihleri arasında Erzurum'da yapılmıştır. Araştırma evrenini, Ebelik Bölümünün 2011-2012 eğitim ve öğretim yılında öğrenim gören toplam 184 ebelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçme yöntemine başvurulmamış ve 30 öğrenci araştırmaya katılmak istemediğini ifade etmiş evrenden araştırmaya katılmayı kabul eden 154 öğrenci örnekleme oluşturmuş olup katılım oranı % 83.7'dir.

Araştırma verilerinin toplanmasında literatür ışığında (6, 7, 8, 9, 10) oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Anket, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini ve mobbing hakkında bilgi düzeyini belirleyen toplam 23 sorudan oluşmaktadır. Anket formu ebelik öğrencilerine dağıtılmış, araştırmanın amacı anlatılmış ve form öğrencilerin kendileri tarafından doldurulmuştur. Formun doldurulması yaklaşık olarak 5-10 dakika sürmüştür. Araştırma öncesi gerekli izinler alınmış, öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve sözlü onayları alınmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak sınıflarda toplanan veriler; SPSS 16.0 paket programında ortalama ve yüzdeler dağılım olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin, %33.8'inin 20-21 yaş grubunda ve yaş ortalamasının 20.98 ± 2.26 olduğu, %31.8'inin dördüncü sınıf, %98.1'inin bekar, %50.6'sının üniversiteye gelmeden önce il merkezinde yaşadığı, %61.0'ının annesinin, %48.7'sinin babasının ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %77.9'unun çekirdek tipi aileye, %50.6'sının dört ve üzeri kardeşe sahip olduğu ve %64.9'unun gelir durumunun gidere denk olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin mobbing hakkındaki bilgi düzeyleri incelendiğinde; %60.4'ünün mobbing kavramını duyduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin; %44.8'inin mobbingin iş ortamında, %30.9'unun mobbing uygulayanların yöneticiler/üstler, aynı seviyedeki çalışma arkadaşları, astlar cevapları ile hepsi dediği, %33.8'inin mobbinge maruz kalanların yalnız, acayip tarzı olan, başarılı, işe yeni katılan kişiler cevapları ile hepsi dediği, %69.5'inin mobbingin kadınlara uygulandığı cevabını verdiği saptanmıştır. Öğrencilerin %57.6'sının mobbing

sürecinde mobbing uygulayıcısı, mağduru ve izleyicisinin rol aldığını, %44.8'inin “mobbing yaşıyorum” diyebilmek için bir süre olduğunu, %67.5'inin mobbingin önlenebileceğini ve %56.5'inin mobbingin bir suç olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir.

Tablo 1: Ebelik Öğrencilerinin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler (N=154)	Sayı	%
Yaş		
18-19	47	30.5
20-21	52	33.8
22-23	34	22.3
24 ve üstü	21	13.4
Sınıf		
1.	42	27.3
2.	36	23.4
3.	27	17.5
4.	49	31.8
Yaşadığı Yer		
İl	78	50.6
İlçe	54	35.1
Köy	22	14.3
Annenin Eğitimi		
Okuryazar değil	36	23.4
İlköğretim mezunu	94	61.0
Ortaöğretim mezunu	24	15.6
Babanın Eğitimi		
İlköğretim mezunu	79	51.3
Ortaöğretim mezunu	57	37.0
Yükseköğretim mezunu	18	11.7
Yetiştirdiğiniz Aile Tipi		
Geniş Aile	34	22.1
Çekirdek Aile	120	77.9
Kardeş Sayısı		
1-2	35	22.8
3 ve üzeri	119	77.2
Ailenin Gelir Durumu		
Gelir giderden az	44	28.6
Gelir gidere denk	100	64.9
Gelir giderden fazla	10	6.5
TOPLAM	154	100.0

Tablo 2: Öğrencilerin Mobbing Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin Dağılımı (N=154)

Sorular	Sayı	%
Mobbing Kavramını Duyma Durumu		
Duydum	93	60.4
Duymadım	61	39.6
Mobbingi Uygulayanlar		
Yöneticiler/üstler	40	26.0
Çalışma arkadaşları	9	5.8
Astlar	4	2.6
Hepsi	60	39.0
Bilmiyorum	41	26.6
Mobbinge Maruz Kalanlar		
Yalnız kişiler	19	12.3
Acayip tarzı olan kişiler	5	3.2
Başarılı kişiler	5	3.2
İşe yeni katılan kişiler	32	20.8
Hepsi	52	33.8
Bilmiyorum	41	26.6
Mobbinge Maruz Kalanların Cinsiyeti		
Bayan	107	69.5
Erkek	6	3.9
Bilmiyorum	41	26.6
Mobbing Sürecinde Rol Alanlar		
Mobbing uygulacıları	11	7.1
Mobbing mağdurları	13	8.4
Mobbing izleyicileri	41	26.6
Hepsi	89	57.6
Mobbing İçin Gereken Süre		
Var	69	44.8
Yok	41	26.6
Bilmiyorum	44	28.6
Mobbingin Önlenme Durumu		
Önlenebilir	104	67.5
Önlenemez	7	4.5
Bilmiyorum	43	28.0
Mobbingin Suç Olma Durumu		
Suçtur	87	56.5
Suç değildir	23	14.9
Bilmiyorum	44	28.6
TOPLAM	154	100.0

TARTIŞMA

Mobbing her geçen gün daha da önem kazanan bir kavram olup pek çok çalışmanın araştırma konusunu oluşturmaktadır. Ebelik öğrencilerinin mobbing hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, öğrencilerin mobbing hakkındaki bilgi düzeyleri incelendiğinde; öğrencilerin %60.4'ünün “mobbing kavramını” duyduğu belirlenmiştir (Tablo 2). Bu sonuç “mobbingin giderek yaygınlaşması her alanda bilinmesine neden olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin büyük bir kısmı da mobbingi duymuşlardır. Ayrıca günümüzde medya da mobbingin duyulmasında önemli bir yere sahiptir” şeklinde açıklanabilir. Araştırmada öğrencilerin %44.8'i “mobbingin iş ortamında” yaşandığını belirtmiştir (Tablo 2). ILO (International Labor Organization, İsveç)'nin 1998 yılında “İşyerinde şiddet” isimli raporunda Avrupa Birliğine üye 15 ülkede yapılan araştırmanın sonuçlarında ortaya çıkan önemli bir sonuç da İngiltere de çalışanların %53'ünün işyerinde mağdur edildiğini ve % 8'ininde buna benzer davranışlara maruz bırakıldığını belirtmiştir (11). Ayrıca 2005 yılında dördüncüsü yapılan “Avrupa Çalışma Koşulları Araştırması”nda mobbinge maruz kalanların %15.2'sini sağlık sektörü çalışanları, %11.5'ini taşımacılık sektörü çalışanları, %10.8'ini kamu çalışanları, % 8.1'ini otel-restoran çalışanları ve %7.9'unu ise eğitim sektörü çalışanları oluşturmaktadır (12). Human Resources Management, 2008 yılında Türkiye'deki mobbing vakalarını araştırmak amacıyla bir anket düzenlemiş, söz konusu ankete 100 kişi katılmış, çalışmada iş hayatında mobbingle karşılaştıklarını söyleyenlerin oranı %81 olarak belirlenmiştir (6).

Araştırmada öğrencilerin %30.9'unun “mobbing uygulayanların” yöneticiler/üstler, aynı seviyedeki çalışma arkadaşları, astlar cevapları ile hepsi dediği saptanmıştır. Araştırmadaki önemli bir bulgu da öğrencilerin %26.0'sının mobbing uygulayıcısının yöneticiler/üstler olduğunu belirtmesidir (Tablo 2). Çögenli'nin yaptığı çalışmada (2010) akademik konumları daha düşük öğretim elemanlarının mobbinge daha fazla maruz kaldıkları bulunmuş olup araştırmamızın bulgusu, bu bulguyla paralellik göstermektedir (13). Ayrıca Human Resources Management, çalışmasında (2008) katılanların %70'i, bu davranışı, yöneticisi konumunda olan kişi ya da kişilerden gördüklerini ifade etmişlerdir (6). Kurumlardaki hiyerarşik bir örgüt yapısı çoğu zaman otoriter bir yönetim tarzını da beraberinde getirmekte ve bu durum mobbing için uygun bir ortam hazırlamaktadır. Sağlık sektöründe de hiyerarşik yapıya bağlı olarak benzer ortamlar oluşabilmektedir. Yapılan çalışmalarla araştırma sonuçları benzerlik göstermektedir. Yapılan araştırmalar mobbing

mağdurlarının; genellikle dürüst, çalışkan, kendilerini başkasına beğendirme ihtiyacı içinde olmayan, özgüveni yüksek, girişken, nitelikli, kısmen yargılayıcı ancak suçlayıcı olmayan, kişilerle ve olaylarla değil düşüncelerle uğraşmayı seven insanlar olduğunu ortaya koymaktadır (14). Araştırmada öğrencilerin %33.8'inin "mobbinge maruz kalanların" yalnız, acayip tarzı olan, başarılı, işe yeni katılan kişiler cevapları ile hepsi dediği saptanmıştır (Tablo 2). Efe ve Ayaz'ın (2010) çalışmalarında işe yeni başlayan hemşirelerin daha çok mobbinge maruz kaldığı (15), Heather, Grau, Finegan, Wilk'in (2010) yeni mezun hemşirelerle yaptıkları çalışmada bullyingin (zorbalık) engellenme ve kendini ifade edememekle ilişkili bulgularını vurgulanmıştır (16). Dilman'ın (2007) yaptığı çalışmada mobbinge maruz kalan hemşirelerin mobbinge maruz kalma sebeplerini incelemiş ve en büyük oranın (% 23,7) işteki başarılarının olduğunu bulmuştur (17). Yapılan çalışma sonuçları ile bu araştırma sonucuyla benzerlik göstermektedir. Mobbinge maruz kalmada yeni bir işe başlama, çalıştığı kurumda yabancılaşma, hemşehrilik ağı etkileşimi sonucuyla yalnız kalma, kültürel, ahlaki norm ve değerlerin dışında olma gibi sosyal nedenler ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Araştırmada öğrencilerin %69.5'inin mobbing'in "kadınlara" uygulandığı cevabını verdiği saptanmıştır. Finlandiya da 2001 yılında yapılan ve 377 kişinin katıldığı bir çalışmada mobbinge maruz kalan kadınların erkeklerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir (18). DiPasquale (2002)'nin Almanya da yaptığı araştırmanın sonuçlarında, çalışmaya göre yaş ve cinsiyet mobbing riskini artırmakta, kadınların ise erkeklere göre mobbinge maruz kalma risklerinin %75 daha fazla olduğunu belirtilmiştir (19). "Avrupa Çalışma Koşulları Araştırması" (2005) bulguları da benzerlik göstermektedir (12). Çögenli (2010)'nin %30.4'ünün kadınlar, %69.6'sının erkeklerin oluşturduğu akademisyenler üzerinde yaptığı çalışmada kadın öğretim elemanlarının, mobbinge neden olan saldırgan davranışlara, erkek öğretim elemanlarından daha fazla maruz kaldığı bulunmuştur (13). Bir başka çalışmaya göre 462 ebeğin %46'sının psikolojik şiddete maruz kaldığı rapor edilmiş ve bunların %55'i aynı yıl içinde işi bırakmayı düşündüklerini belirtmişlerdir (8). Yapılan çalışmalar araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırmada öğrencilerin % 57.6'sının mobbing sürecinde *mobbing uygulayıcısı*, *mağduru* ve *izleyicisinin* rol aldığını belirttiği saptanmıştır. Araştırma bulgusu yapılan çalışmaları ve literatürü desteklemektedir (3, 6, 9, 20).

Araştırmada öğrencilerin %44.8'i "mobbing yaşıyorum" diyebilmek için bir süre olduğunu ifade etmişlerdir. İngiltere de 2001 yılında 5288 kişinin %52.4'ünün erkek,

%47.6'sının kadın olduğu araştırmada, katılımcıların 553'ü yani %10.6'sı son altı ay içerisinde mobbinge maruz kaldıkları (21), Danimarka ve Norveç'te yapılan araştırmada, katılımcıların %2-4 arasında mobbinge maruz kaldıkları ve mobbinge maruz kalanların %8 ile %25 oranında son altı ayda en az bir kez bu durumu yaşadıkları belirtilmiştir (22). Literatür (3, 20) ve araştırma sonuçları ile yapılan çalışma sonuçları paralellik göstermektedir. Araştırmada öğrencilerin %67.5'i mobbingin önlenebileceğini ve %56.5'i mobbingin bir suç olduğunu ifade etmişlerdir. Türkiye'de ise konuyla ilgili ilk yasal düzenlemelerden biri 2003 yılında kabul edilen 4857 sayılı İş Kanunu'dur. 4857 sayılı İş Kanunu, çalışma ortamında mobbing açısından yeterli hükümler içermemektedir. Kanun kapsamında yalnızca cinsel tacizle ilgili kısmı genişletilerek psikolojik taciz (mobbing) eklenmiş ve "işveren, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu nevi tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür" ifadesine yer verilmiştir (23). Duygusal tacizin en çok tartışıldığı ülke olan ABD, bu konuda hukuki açıdan istenilen düzeye henüz gelememiştir. Almanya'da mobbing, işyeri nedeniyle ortaya çıkan bir meslek hastalığı olarak görülmekte ve mobbing olgusuna maruz kalmanın getireceği tüm masrafları işveren karşılamak zorundadır (9). Türkiye'de de henüz yasal bir yaptırım olmadığı için duygusal tacize maruz kalan çalışanların içinde buldukları durumu ispatlamaları ve mobbingcinin cezalandırılmasını sağlamaları oldukça güçtür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ebelik öğrencilerinin mobbing hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmadan; öğrencilerin büyük çoğunluğunun mobbing kavramını duyduğu, mobbingin iş ortamında ve en çok da kadınlara uygulandığı, "mobbing yaşıyorum" diyebilmek için bir sürenin gerekli olduğu, mobbingin önlenebileceğini düşündükleri ve öğrencilerin yarısından fazlasının mobbingin bir suç olduğunu ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Mobbing ile mücadele hem bireysel hem örgütsel hem de ülke açısından çok önemlidir. Bu sorunla mücadele edebilmek için de öncelikle bu durumun adı konulmalıdır. Medya önemli bir bilinçlendirme aracıdır ve insanları mobbing sendromu konusunda uyarabilir. Mobbingin tüm sektörlerde görülmesine rağmen, sağlık ve eğitim kurumlarında risk faktörünün daha yüksek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye'deki kurumların da bu konudaki farkındalığının artırılması, hem kurum içi düzeni ve verimliliği arttırabilir hem de mali açıdan kayıpları önleyebilir. Yasamızdaki mobbing ile ilgili boşluk tam anlamıyla

doldurularak, mağdurların yasa önünde haklarını aramaları sağlanabilir ve hatta bunun için teşvik edilebilir.

Mobbing öğrencilerin akademik başarılarını olumsuz etkileyerek gelecek yaşantılarına negatif olarak yansiyabilir. Bu nedenle mobbing ve mobbing ile mücadele eğitim müfredatı içerisine yerleştirilebilir. Eğitimciler, özellikle bu konularda hassas olmalı ve öğrencilerin kendi öz benliklerini olumlu yönde geliştirmelerine yardım edecek rehberlik programlarına önem vermelidirler.

Gereken tüm önlemler alınmalı, çalışanlar bilgilendirilmeli, mobbing üzerinde yapılan çalışmalar derinleştirilmeli ve yeni araştırmalar (sağlık, ekonomi, kurumsal, psikoloji gibi) yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. ÖnerToy O.C (Çev.), Davenport N, Schwartz R.D, Eliot G.P. Mobbing, İşyerinde Duygusal Taciz. Sistem Yayıncılık, İstanbul- 2003; 4-15.
2. Tetik S. Mobbing Kavramı: Birey Ve Örgütler Açısından Önemi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 2010; 12 (18): 81-9.
3. Tutar H. İş Yerinde Psikolojik Şiddet. Ankara: BRC Basım Mat. Ltd, 2004. ss: 41
4. Çobanoğlu Ş. Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri. Timaş Yayınları, İstanbul - 2005; 139-42.
5. Atan S.Ü, Dönmez S. Hemşirelere Karşı İşyeri Şiddeti. Adli Tıp Dergisi. 2011; 25 (1): 71-80.
6. İzmir G, Fazlıoğlu A. İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing) ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu. TBMM: Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları. Nisan 2011; (6): 1-89.
7. Ayrancı Ü, Yenilmez Ç, Günay Y, Kaptanoğlu C. Çeşitli Sağlık Kurumlarında Ve Sağlık Meslek Gruplarında Şiddete Uğrama Sıklığı. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2002; 3 (3): 147-54.
8. Stevens S. Nursing Workforce Retention: Challengin A Bullyingculture, HealthAffairs . 2002; 21 (5): 189-93.
9. Tınaz P. İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing). Çalışma ve Toplum. 2006; 3 (10): 13-28.

10. Çöl S.Ö. İşyerinde Psikolojik Şiddet: Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. Çalışma ve Toplum Dergisi. 2008; 4: 107-34.

11. Chappell D, DiMartino V. Violence at Work. Geneva, International Labour Office. 2000; 15-19.

12. Fourth European Working Conditions Survey. "Preventing Violence and Harassment in the Workplace". European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. 2005. Erişim Tarihi: 24.08.2012.

<http://www.eurofound.europa.eu/docs/ewco/4EWCS/ef0698/chapter4.pdf>

13. Çögenli M.Z. Yüksek Lisans Tezi; "Üniversitelerde Psikolojik Şiddet (MOBBING) Maruziyeti ve Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama" Atatürk Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Tez Yöneticisi; Prof. Dr. Önder Barlı. Erzurum-2010.

14. Atman Ü. İşyerinde Psikolojik Terör: Mobbing. Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi. 2012; (3): 157-74.

15. Efe S.Y, Ayaz S. Mobbing against nurses in the workplace in Turkey. Int Nurs Rev. 2010; 57 (3): 328-34.

16. Heather K, Grau A.L, Finegan J, Wilk P. New Graduate Nurses' Experiences Of Bullying And Burn Out In Hospital Settings. J Adv Nurs. 2010; 66 (12): 2732-42.

17. Dilman T. Yüksek Lisans Tezi; "Özel Hastanelerde Çalışan Hemşirelerin Duygusal Tacize Maruz Kalma Durumlarının Belirlenmesi" Marmara Üniversitesi Hemşirelikte Yönetim Anabilim Dalı, Tez Yöneticisi; Yrd. Doç. Dr. Yasemin Ergün. İstanbul- 2007.

18. Salin D. "Prevalence and Forms of Bullying Among Business Professionals: A Comparison of Two Different Strategies for Measuring Bullying". European Journal of Work and Organizational Psychology. 2000;10 (4): 425-41.

19. Di Pasquale V. Study Examines "Mobbing" at the Workplace, 2002. Erişim Tarihi: 24.08.2012. <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2002/08/feature/de0208203f.htm>

20. Tınaz P, Bayram F, Ergin H. Çalışma Psikolojisi Ve Hukuki Boyutlarıyla İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing). 1. Basım. Beta Yayınları AŞ, İstanbul – 2008. ss: 1-76.

21. Hoel H, Cooper C.L, Faragher B. "The Experience of Bullying in Great Britain: The Impact of Organizational Status". European Journal of Work and Organizational Psychology. 2001;10 (4): 443-65.

22. Mikkelsen E.G, Einarsen S. "Basis Assumptions and Symptoms of Post Traumatic Stress Among Victims of Bullying at Work". European Journal of Work and Organizational Psychology. 2002; 11 (1): 87-111.

23. 4857 sayılı İş Kanunu, 2003. Erişim Tarihi: 24.08.2012.
<http://www.iskanunu.com/images/dokuman/4857-sayili-is-kanunu-guncel-tam-metin2012.pdf>